

سوال

آیا انسان صاحب اختیار است یا مجبور است؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

این سوال را از شیخ ابن عثیمین - رحمه الله - پرسیدن؛ ایشان چنین پاسخ دادند:

از کسی که این سوال را پرسیده باید پرسید: آیا کسی او را مجبور به پرسیدن این سوال کرده است؟ یا آیا خود او نوع اتوموبیلی که سوار آن می شود را انتخاب کرده؟ سپس از خودش بپرسد که آیا او به انتخاب خودش دچار حادثه می شود؟

آیا به اختیار خودش بیمار می شود؟

یا آیا به اختیار خودش می میرد؟

و مانند اینگونه پرسش‌ها و در این صورت پاسخ وی داده می شود که او صاحب اختیار است یا نه.

پاسخ: کارهایی که انسان عاقل انجام می دهد بی شک به اختیار خودش است. بشنوید که خداوند متعال چه می فرماید: **فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ مَا بَاءً [نبا/ ۳۹]** (پس هر که خواهد، راه بازگشتی به سوی پروردگار خود بجوید) و آنجا که می فرماید: **مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمَنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ [آل عمران/ ۱۵۲]** (برخی از شما دنیا را برخی از شما آخرت را می خواهد) و همچنین آنجا که می فرماید: **فَفِدْيَةٌ مِّن صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ [بقره/ ۱۹۶]** ((به کفاره‌ی آن باید) روزه‌ای بدارد یا صدقه‌ای بدهد یا قربانی‌ای بکند) در این آیه خداوند شخص را مخیر کرده که چه فدیة‌ای را انتخاب کند [بنابراین وی حق انتخاب دارد].

اما هرگاه بنده اراده‌ی کاری را کرد و انجامش هم داد، آنگاه می دانیم که الله متعال نیز آن را اراده کرده است، زیرا می فرماید: **وَمَا تَشَاؤُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ [تکویر/ ۲۸]** (و تا الله پروردگار جهانیان نخواهد، [شما نیز] نخواهید خواست). زیرا به سبب کمال پروردگاری الله متعال، هیچ چیز در آسمان‌ها و زمین رخ نمی دهد مگر به خواست و مشیت او.

اما اموری مانند بیماری و مرگ و حوادثی که برای شخص یا دیگران بدون اختیار وی رخ می دهد، محض تقدیر است و بنده در آن صاحب اختیار و اراده نیست.